

УНИВЕРСИТЕТ ЗА НАЦИОНАЛНО И СВЕТОВНО СТОПАНСТВО

РЕЦЕНЗИЯ

от **проф. Нено Павлов**, д-р на икономическите науки
Международно висше бизнес училище
Професионално направление 3.8. „Икономика“

Относно: конкурс за заемане на академичната длъжност **„доцент“** по ПН 3.8. „Икономика“, научна специалност „Икономика и организация на труда (пенсионни системи, демографско развитие и пазар на труда)“, научна област 3 „Социални, стопански и правни науки“, публикуван в ДВ, бр. 01/05.01.2021 г.

1. Информация за конкурса

Конкурсът е обявен на основание чл. 25 от ЗРАСРБ, чл.57, ал.1 и ал.2 от ППЗРАСРБ и чл. 35 от Правилника за организацията и провеждането на конкурси за придобиване на научни степени и за заемане на академични длъжности в УНСС, Заповед № 261/08.02.2021 г. на Ректора на УНСС, Решение на катедра „Човешки ресурси и социална защита“ (Протокол №3/02.02.2021 г.), Решение на Факултетния съвет на „Общикономически факултет“ (Протокол № 2/09.02.2021 г.) при УНСС.

Участник съм в състава на Научното жури на основание Заповед на Зам. ректора № 453/04.03.2021 г.

В конкурсната процедура за „доцент“ участва единствен кандидат **гл. ас. д-р Ралица Фердинандова Пандурска**, Общикономически факултет на УНСС.

2. Информация за кандидатите в конкурса

Д-р Ралица Пандурска е родена на 20.08.1979 г. Завършва Гимназия с преподаване на чужди езици в гр. Плевен (1998 г.). Придобива ОКС „бакалавър“ (2002 г.) по специалността „Икономика и организация на труда“ в УНСС. От 2009 г. притежава докторска степен по научна специалност 05.02.16. „Икономика и организация на труда“.

Д-р Пандурска е преподавател в катедра „Човешки ресурси и социална защита“ при УНСС от 2003 г., първоначално като хоноруван асистент (2003-2004 г.), редовен асистент (2004-2007 г.) и ст. асистент (2007-2010 г.). От 2010 година до момента заема академичната длъжност главен асистент към катедрата.

В хода на кариерното си развитие придобива практически опит на позициите „специалист“ в Националната служба по заетостта (1999-2001 г.) и „старши специалист“ в Икономически и социален съвет на РБългария през 2004 г. Членува в Българска асоциация за управление на хора и Сдружение „Клуб 9000“. Притежава специализирани компютърни умения за ползване на работни общофункционални софтуерни продукти,

организационни и комуникационни умения, висока чуждоезикова култура - английски, френски, испански и руски езици.

Научните интереси на д-р Пандурска са главно в тематичните направления пазар на труда, пенсионни системи и демографско възпроизводство на населението.

Кратката биографична справка представя кандидата като **доказан и амбициозен академичен преподавател с опит, ясно изразени кариерни ориентири и изследователски компетентности в професионалното направление на откритата конкурсна процедура.**

Депозираната научна продукция и пакета от официални документи са законосъобразно оформени, за целите на оценяването и вземането на решение по процедурата за избор на кандидат да заеме по трудово правоотношение длъжността „доцент”. По обявената процедура не съм установил формални пропуски и нарушения.

3. Изпълнение на изискванията за заемане на академичната длъжност

От представената информация в „Картата за изпълнение на количествените изисквания за заемане на академичната длъжност „доцент” в УНСС“ се установява, че кандидатът преизпълнява минималните количествени изисквания: по раздел I - при изискуеми 400 т. изпълнението е 495 т. (респ. 123%), а по раздел II - при изискуеми 220 т. кандидатът има 555,5 т. (изпълнение 252%). Изискуемият общ минимален брой точки за разделите I и II е 620 т., а кандидатът отчита общо 1050,54 т., с което преизпълнява на 169,4% минималните **количествени изисквания** на Университета и ЗРАСРБ.

Д-р Пандурска напълно изпълнява и нормативно поставените качествени изисквания на Университета (съдържащи се в точки 1, 2, 3 и 4). Изключение правят само няколко показателя, които нямат съществено значение за кандидатстването, с което се доказва притежаваната висока степен на компетентност на кандидата в областта на академичните дейности, изпълнявани в рамките конкурсната длъжност. За всичко това свидетелства Решението на Съвета по хабилизация на УНСС (Протокол № 3/17.11.2020 г.), където в заключението се отбелязва, че кандидатурата на д-р Ралица Пандурска *„съответства на количествените и качествените изисквания, приети от АС“*. Той дава положително становище за потенциалния кандидат и *„предлага на катедра „Човешки ресурси и социална защита“ да инициира на свое заседание конкурс за заемането на академичната длъжност „доцент“ в УНСС“*.

4. Оценка на учебно-преподавателската дейност

Към края на м. януари 2021 г. д-р Пандурска има общо 16 г. преподавателски стаж, от които повече от 10 г. като гл. асистент в УНСС (при изискуеми две академични години). Тя упражнява достатъчна по обем аудиторна и извънаудиторна учебно-педагогическа заетост в редовна и дистанционна форма на обучение при ОКС „Бакалавър” и ОКС „Магистър”, включваща широк спектър от академични курсове: „Пазар на труда”, „Осигурителни фондове”, „Социална политика”, „Осигурителни системи”, „Пенсионни фондове”, „Икономика на труда”, „Организация на осигурителните фондове”, „Актьорски разчети и инвестиционни портфейли на пенсионните фондове”.

В съответствие с представената справка през последните пет поредни учебни години (2014-2015; 2015-2016; 2016-2017; 2017-2018; 2018-2019.), д-р Пандурска реализира общо 2646 учебни часа превърнати в упражнения, съответно 946 академични часа лекции и 1700 академични часа упражнения, респ. 529,2 часа средногодишно в университетското обучение (надвишаващи академичния норматив).

Кандидатът за „доцент“ е автор на учебно помагало „Пазар на труда“, Изд-во УНСС, С., 2020, с. 178 и съавтор на учебник за електронно обучение „Пенсионни фондове“, Изд-во УНСС, 2020, с. 205.

В съавторство разработва лекционен курс и учебна програма за обучение в докторска програма по курса „Осигурителни схеми и фондове“.

В рамките на Еразъм програма специализира в: University of Split, РХърватска (2015 г.); FH Joanneum University of Applied Sciences, Грац, Австрия (2016 г.); Polytechnic Institute of Cávado and Ave, Барселош, Португалия (2018 г.).

Заклучителната ми оценка е, че академичната компетентност и опит на кандидата, като академичен преподавател, автор на лекционни курсове, учебни програми и учебни помагала **напълно съответства на спецификата и изискванията на научната специалност на конкурса за заемането на длъжността „доцент“**.

5. Обща характеристика на представените научни трудове/публикации

5.1. Обемна структура на научните публикации

Оценяваната научноизследователска дейност на д-р Пандурска по конкурсната процедура в периода 2009-2020 г. обхваща общо 21 публикации от различни научни жанрове, отговарящи на действащите академични стандарти в университета и страната.

В структурно отношение те включват: **монографии** – 2 бр. (9,5%), една от които в съавторство; **книга** – 1 бр. (4,8%), базирана на защитен дисертационен труд за придобиване на степента „доктор“; **студии** – 3 бр. (14,3%), от които една в Scopus.; **научни статии** – 3 бр., (14,3%), от които 1 бр. в съавторство; **научни доклади** – 10 бр. (47,6%) от които два броя в съавторство; **учебници и учебни помагала** – 2 бр. (9,5%), от които един в съавторство.

Тематично оценяваните публикации обхващат класическите теоретични и приложни направления на научната специалност: трудови пазари - политики, входящи и изходящи потоци, рискови и уязвими групи, валидиране на знания, умения и компетентности; пенсионноосигурителни системи – стратегии, предизвикателства, трансформации; демографско развитие – политики, ефекти и връзки с публичните пенсионни системи, здравни услуги, бюджетни дефицити и дисбаланси. В резултат на проведените изследвания кандидатът разработва и преподава учебни дисциплини от същите тематични направления и учебните програми на УНСС.

Повечето публикации - 16 бр. (76,19%) са самостоятелно разработени, с изключение на 1 бр. колективна монография, 1 бр. учебник, 1 бр. статия и 2 бр. научни доклади. За научните статии и доклади авторът представя разделителни протоколи, а авторският принос в колективната монография и учебника се конкретизира в предговора. По-голямата част от публикациите – 90% са на български език и 10% на английски език, една от които под формата на студия в Scopus.

Монографиите, студиите и статиите са публикувани в академични издателства и специализирани списания с репутация, а научните доклади в тематични научни

сборници с редколегии. Те са презентирани на 12 престижни, международни научни конференции. Авторът е член на организационен комитет на две от тях.

Д-р Пандурска взема участие като експерт в екипите по реализацията на 1 университетски, 1 национален и 3 международни **проекти** по европейски програми.

Представената аналитична информация за научно-изследователската дейност, включваща научни и научно-приложни разработки е доказателство за коректно публично оповестяване от автора на изследователските резултати по специалността на конкурса пред научната общност в страната и на международно ниво. В своята цялост те **покриват изискванията на ЗРАСРБ и ПЗРАСРБ за заемането на академичната длъжност „доцент“**.

5.2. Съдържателна характеристика на хабилитационния труд като обект на самостоятелно рецензиране

Съгласно чл. 24 от ЗРАСРБ при оценяването на компетентността на кандидата за заемане на академичната длъжност „доцент“ особена тежест се придава на хабилитационния труд. Кандидатът предлага публикувано научно издание с рецензенти на тема *„Ключови аспекти и предизвикателства пред развитието на пенсионната система в България“*, ISBN978-619-232-361-5, Издателство –УНСС, С., 2020 г. То е в обем на 156 страници. Структурирано е в предговор 3 стр, три глави общо 130 стр. разгърнато съдържание, заключение – 3 стр., изчерпателна библиография – 13 стр., включваща 85 произведения на кирилица и 31 на латиница.

Авторовата **изследователска теза** е твърде амбициозна - да се докаже, че стремежът за търсене, от една страна, на адекватна социална защита на лицата от различните възрастови групи и от друга страна, поддържането на желаната финансова стабилност и устойчивост на пенсионната система, като съставна част на небанковия финансов сектор, генерира адекватни системни и параметрични трансформации в нея. Потвърждение на това е авторовият аналитичен обзор на опитите и възможностите да се прилагат в страната иновативни решения, подкрепени със законодателни промени, с цел повишаване адекватността на доходите, възвръщаемостта на инвестициите и нивото на поетия риск.

В рамките на направеното обхvatно и задълбочено, ретроспективно монографично изследване се обосновават авторовите оценки за: а/ най-съществените аспекти на еволюцията на пенсионната система в страната през последните 20 години, следващи логиката на универсалните промени в развитите страни; б/ силната зависимост на устойчивостта, сигурността и адекватността на съвременния пенсионен модел от гъвкавото, изпреварващо решаване на ключовите предизвикателства, провокирани от ускорените демографски, икономически, социални и дигитални промени в страната; в/ позитивните ефекти от оптимизиране параметрите и механизма на функциониране на националната пенсионна система, в посока на сигурността и адекватността на пенсионните доходи, финансовата стабилност и устойчивост.

Изследователските цели и задачи се изпълняват на основата на използваната специализирана, теоретико-методологическа и емпирична информация, съобразена с възприетите ограничителни условия, посочени във въведението.

Ще аргументирам няколко обобщаващи изводи, относно основните научни и научно-приложни приноси на кандидата в **хабилитационния труд**:

Първо, проучването, доразвитието и обогатяването на методическия

инструментариум в дискуссионен ракурс за оценката на дългосрочното, системно въздействие на българския пенсионен модел, като цяло върху сигурността и адекватността на пенсионната защита. Оценяването от автора на извършените фундаментални, системни и структурни промени в посока към мултиколонните модели, базирани на публично частното партньорство, либерализацията на обслужването, взаимното допълване и диверсификация на риска в социалната сигурност на осигурените лица в страната и участниците в свободното движение на хора.

Второ, предложените методически решения и инструментариум за анализ и идентифициране на съвременните многообразни проблеми и предизвикателства пред пенсионното осигуряване, подкрепени с доказателствени факти относно отражението им върху функционирането на пенсионния модел, формирането на приоритети и политики за неговото усъвършенстване, отчитайки добрите практики в ЕС, логиката и принципите на европейския социален модел, сред които доминира „единство в многообразието“.

Трето, анализирането и обосноваването на настоящите и очакваните демографски трансформации във възпроизводството на населението, с конкретната им стратегическа рефлексия върху: платежоспособността и устойчивостта на пенсионната система; перспективите пред регламентирането на гъвкавото пенсиониране в страната; ползите и ефектите от прилагането на мултифондовата пенсионна система; разширяване инвестирането на акумулираните нетни пенсионни активи в инфраструктурни инвестиционни проекти; позитивите и рисковете пред въвеждането на паневропейски продукт за лично пенсионно осигуряване на мобилните граждани, в контекста на свободното движение на хора и развитието на европейските осигурителни отношения на многостранна основа в Общността.

Четвърто, направеният обхванен и дълбочинен критичен анализ на проблемните аспекти в съвременната динамика, кризисни области и перспективи пред развитието на пенсионноосигурителния модел на България, в контекста на европейската концепция за устойчивост, сигурност и адекватност на пенсионните системи в Общността. Засилването на контрола върху неправомерното отпускане и изплащане на пенсии, най-вече при риска инвалидност и обезщетенията при риска болест, както и въвеждането на режим за работещите пенсионери, се предлага като реална възможност за дългосрочно редуциране дефицита на осигурителните фондове и повишаване размера на доходите на бенефициентите.

Пето, опитът за разпознаването, осмислянето и идентифицирането на ефектите, целесъобразността и рисковете от прехвърлянето на средства между фондовете на капиталовата и солидарната пенсионна система, на конкретните последствия върху целостта, дългосрочната стабилност и междустълбовото функционално взаимодействие в рамките на осигурителния модел, върху интересите, мотивацията и доверието на бенефициентите към пенсионната система. Авторовото препоръка е информираното решение на осигурените лица за фазата „изплащане“ да се взема след изчисляването на бъдещия пенсионен доход при различните хипотези на участие на бенефициентите в системата: в многоколонен или едноколонен пенсионен модел.

Шесто, предложенията за оптимизиране на инвестиционния риск на пенсионните активи в капиталовите пенсионни схеми, включително и целесъобразността от създаването на национално ниво на гаранционен фонд (от типа пул), покриващ загубите при декапитализиране на управляваните пенсионни фондове, по подобие на добрите практики в някои страни членки на ЕС.

Всичко това доказва, че монографичният труд на д-р Пандурска е **цялостно и завършено изследване, посветено на конкретно формулиран обществено значим проблем, с научна и научно-приложна актуалност**. С нужната компетентност и академичен поглед, задълбоченост, теоретична и научно-емпирична аргументираност са формулирани съответните изводи и обобщения, методически и практически решения, с цел повишаване ефективността, адекватността и устойчивостта на системата за пенсионна защита в страната.

6. Оценка на научните и научно-приложни приноси извън хабилитационния труд

В публикациите извън хабилитационния труд (монографии, студии, научни статии и доклади), кандидатът за „доцент“ проучва актуални теоретични концепции, процеси и решения в практиката, дава отговор на научно-приложни въпроси в областта на пазара на труда и неговите динамични трансформации, рискови и уязвими групи, валидирането на компетентности, опит и умения на нискоквалифицирани работници в динамична среда, универсализирането и глобализирането на социалната сигурност, застаряването на населението и повишаването на изискванията към развитието на дългосрочната грижа. Конкретните резултати, имащи характер на приноси с научен и практико-приложен характер могат да се резюмират в няколко направления:

Първо, приложният логически подход и инструментариум за комплексен анализ на застаряването на населението и обосноваването на потребностите от осигуряването на дългосрочна грижа за възрастните хора. Изследвано е въздействието на застаряването на населението и повишената заболяемост на възрастните хора върху стабилността, качеството и ефективността на социалните системи. Аналитичното разпознаване, осмисляне и идентифициране на нарастващата демографска зависимост в страната и отражението ѝ върху бедността, финансовата стабилност и ефективността на публичния сектор за социална защита (11, 12, 15,17).

Второ, приложният интердисциплинарен подход и инструментариум за изследване на същността и особеностите на механизма за функциониране и циклично развитие на трудовия пазар, възрастовата, половата и образователната структура на входящите и изходящите потоци в заетостта и безработицата през периода 2002-2018г. на ниво Европейския съюз (осем избрани европейски страни) и България. Заслужават внимание направените емпирични обобщения и констатации относно идентифицираните уязвими групи от населението по пол, възраст и образователно-квалификационно равнище (5).

Трето, апробираната авторова идея за преход към разширяването на изследванията и анализа на тенденциите в дигитализацията на трудовия пазар, повлияни от навлизането на Индустрия 4.0 в съвременната икономика и обществото, подкрепена с опита за очертаване на новите хоризонти пред мобилността, жизнения цикъл и гъвкавостта на заетостта, работните места, образователните, квалификационните и компетентностните модели на човешките ресурси (5).

Четвърто, направените обобщения и предложения (в колективната монография) за организационни и законодателни промени в практиката по валидирането на компетентности, умения и опит в различни професии (вкл. дефицитни) на трудовия пазар, придобити в неформалното обучение от нискоквалифицираните работници, въз основа на получени емпирични данни по проекта ValidAid, чуждестранния опит и

апробиран авторов модел, в конкретен бранш на страната – сектор Информационни технологии, в интерес на персонала и работодателите (3, 5, 21).

Пето, систематичното проучване и анализ на европейските практики в прилагането на национални и локални политики по интегрирането на имигранти от трети страни в определени държави членки, по отношение на заетостта, образованието, културата, жилищното задоволяване и др., подкрепено с конкретни предложения за оптимизирането на социалното им включване (6, 7).

Считам, че анализиранияте резултати от изследванията са доказателство за академичното ниво на познаване от кандидата на специализираната литература, понятийния апарат, актуалните информационни източници и изследователските постижения в научната специалност, на прилаганите стратегически, политически и нормативни документи, стратегии, регулации и практики в тематичните направления на конкурса. В своята цялост, те потвърждават **изпълнението на изискванията на ЗРАСРБ и ППЗРАСРБ** за заемането на академичната длъжност „доцент”.

7. Критични бележки и препоръки

Познавам от дълги години д-р Пандурска и имам преки впечатления за нейните неоспорими професионални, академични и човешки качества. В представените научни и научно-приложни трудове за участие в конкурса не съм открил съществени слабости, нямам критични бележки, които да променят заключителното ми становище относно участието в конкурса. Препоръката ми е, да продължи в бъдеще още по-задълбочено да прилага знанията си по научната специалност в нови интердисциплинарни изследвания, пряко свързани с интердисциплинарния подход към съвременното обучение на специалисти с висше образование.

8. Заключение

Подробното ми запознаване с кариерното развитие, съответствието на представените конкурсни учебни материали и научни публикации, анализът на тяхната актуалност, съдържателност, значимост и приноси постижения са основание да потвърдя своята положителна оценка и да предложа на почитаемите членове на Научното жури, *д-р Ралица Фердинандова Пандурска* да бъде избрана за заемането на академичната длъжност „доцент” по професионално направление „Икономика”, научна специалност „Икономика и организация на труда (пенсионни системи, демографско развитие и пазар на труда)“, научна област „Социални, стопански и правни науки” за нуждите на УНСС.

06.04.2021 г.,
София

Подпис:

UNIVERSITY OF NATIONAL AND WORLD ECONOMY

REVIEW

by **Prof. Neno Pavlov**, PhD in Economics
International Higher Business School
Field of study 3.8. Economics

Subject: competition for appointment in the academic rank of **Associated Professor** under field of study 3.8.

‘Economics’, scientific specialty ‘Economics and Organization of Labour’
(pension systems, demographic development and labour market), field of science
3 ‘Social, economic and legal sciences’, promulgated in SG No. 01/05.01.2021

1. Information on the competition

The competition has been announced on the grounds of Article 25 of Article 25 of the Law on the Development of the Academic Staff in the Republic of Bulgaria, Article 57, para. 1 and para. 2 of the Rules on The Implementation of the Law on the Development of the Academic Staff in the Republic of Bulgaria и Article 35 of the Rules for the Organization and Conducting of Competitions for Conferral of Academic Degrees and Academic Titles at UNWE, Order No. 261/08.02.2021 of the Rector of UNWE, Decision of the Human Resources and Social Protection Department (Minutes No.3/02.02.2021), Decision of the Faculty Council of the Faculty of General Economics (Minutes No. 2/09.02.2021) with the UNWE.

I am a member of the academic jury as per the Order of the Deputy Rector No. 453/04.03.2021.

There is a single applicant in the competition procedure for the title of Assoc. professor: **Senior Assistant Ralitsa Ferdinandova Pandurska, PhD**, Faculty of General Economics, UNWE.

2. Information on the applicants in the competition

Ralitsa Pandurska, PhD was born on 20.08.1979. She graduated a foreign language high school in the town of Pleven (1998). She was awarded a Bachelor’s Degree (BA) (2002) in the specialty of Economics and Organization of Labour’ at the UNWE. Since 2009 she has been awarded a doctoral degree in the scientific specialty 05.02.16. „Economics and Organization of Labour’.

Mrs. Pandurska, PhD has been a lecturer at the Human Resources and Social Protection Department with the UNWE since 2003, initially as a part-time assistant (2003-2004), full-time assistant (2004-2007) and a senior assistant (2007-2010). Since 2010 until present she has been holding the academic office of a senior assistant at the Department.

In the course of her career development, she has gained practical experience in the position of expert at the National Employment Service (1999-2001) and Senior Specialist at the Economic and Social Council of the Republic of Bulgaria in 2004. She is a member of the Bulgarian Association for People Management and the Association Club 9000. She has specialized computer skills for use of operational general function software product,

organizational and communication skills, high foreign language culture – English, French, Spanish and Russian languages.

The scientific interests of Mrs. Pandurska, PhD are mainly in the thematic directions of the labour market, pension systems and demographic reproduction of population.

The brief biography represents the applicant a **proven and ambitious academic lecturer with experience, clearly expressed career benchmarks and research competences in the field of study of the open competition procedure.**

The submitted scientific production and the package of official documents have been prepared in compliance with the laws, for the purposes of assessment and coming out with a decision on the procedure for appointment of an applicant in the position of an Associated Professor. I have not identified any formal omissions and violations under the announced procedure.

3. Fulfilment of the requirements for appointment in academic rank

Based on the information presented in the Scorecard for performance of the quantitative requirements for conferral of the academic title of Assoc. Professor at UNWE it has been identified that the applicant exceeds the minimum quantitative requirements: under section I - against a requirement of 400 points the performance is 495 points (respectively, 123%), and under section II - against a requirement of 220 points the applicant has a score of 555,5 points (performance 252%). The required total minimum number of points for the sections I and II is 620 points, and the score of the applicant is a total of 1050,54 points, thus exceeding by 169,4% the minimum **quantitative requirements** of the University and the Law on the Development of the Academic Staff in the Republic of Bulgaria.

Mrs. Pandurska, PhD also fully complied with all statutory requirements of the University (under p. 1, 2, 3 and 4). The only exception concerns a number of parameters which are not materially relevant to the application which is an evidence of the high level of competence possessed by the applicant in the field of academic activities performed within the framework of the position applied for. All this is evidenced by the Decision of the Accreditation Council of UNWE (Minutes No. 3/17.11.2020), where it has been noted in the conclusive remarks that the application of Ralitsa Pandurska, PhD *'satisfies the quantitative and qualitative requirements approved by the Accreditation Council'*. It expresses a positive opinion for the potential applicant and proposes to the Human Resources and Social Protection Department to initiate at its meeting a competition for appointment in the academic rank of Assoc. Professor at UNWE.

4. Assessment of the educational and lecturing activity

As of the end of January 2021, Mrs. Pandurska, PhD has had a total of 16 years of teaching experience, of which over 10 as a senior assistant at UNWE (against a requirement of two academic years). She has a sufficient volume of classroom and extramural educational and pedagogical practice, both in full-time and remote form of study in the BA and MA courses, including a broad spectrum of academic courses: „Labour Market”, „Insurance Funds”, „Social Policy”, „Social Insurance Systems”, „Pension Funds”, „Economy of Labour”, „Organization of Social Insurance Funds”, „Actuarial Estimates and Investment Portfolios of Pension Funds”.

According to the submitted reference, within the last five subsequent academic years (2014-2015; 2015-2016; 2016-2017; 2017-2018; 2018-2019), Mrs. Pandurska, PhD has done a total

of 2646 teaching hours, converted into seminars, respectively 946 academic hours of lectures and 1700 academic hours of seminars, respectively, 529,2 hours as an annual average in university education (exceeding the established norm).

The applicant for the title of Assoc. Professor is the author of 'Labour Market' teaching aid, UNWE Publishing House, S., 2020, s. 178 and co-author of a digital education textbook 'Pension Funds', UNWE Publishing House, S., 2020, s. 205.

In co-authorship she has developed a course of lectures and a study curriculum in a doctoral programme on the course in 'Social Insurance Schemes and Funds'.

Within the framework of the Erasmus Programme she has specialized at the: University of Split, Croatia (2015); FH Joanneum University of Applied Sciences, Graz, Austria (2016); Polytechnic Institute of Cávado and Ave, Barcelos, Portugal (2018).

My conclusive assessment is that the academic competence and experience of the applicant, as an academic lecturer, an author of lecturing courses, study curricula and teaching aids **fully corresponds to the specifics and requirements of the field of study of the competition for appointment in the rank of "academic professor"**.

5. General characteristics of the submitted scientific works/publications

5.1. Volume structure of the scientific publications

The research and development activity of Mrs. Pandurska, PhD, subject to assessment under the competition procedure within the period of 2009-2020 covers a total of 21 publications in various scientific genres, corresponding to the valid academic standards in the university and the country.

In a structural aspect they include: **monographies** – 2 pcs. (9,5%), one of which in co-authorship; **a book** – 1 pcs. (4,8%), based on a defended dissertation for award of a doctoral degree; **studies** – 3 pcs. (14,3%), of which one in Scopus; **scientific articles** – 3 pcs, (14,3%), of which 1 in co-authorship; **scientific reports** – 10 pcs. (47,6%) of which two in co-authorship; **textbooks and teaching aids** – 2 pcs. (9,5%), of which one in co-authorship.

The thematically assessed publications encompass the classic scientific and applied science lines of the scientific specialty: labour markets and related policies, inflows and outflows, risk and vulnerable groups, knowledge validation, skills and competences; pension insurance systems, transformation policies and related challenges; demographic development and its impact on the public pension systems and services, budget deficits and imbalances. As a result of the performed research the applicant develops and teaches study disciplines from the same thematic lines and the study curricula of the UNWE.

Most publications - 16 pcs. (76,19%) are independently developed, except for 1 collective monography, 1 article and 2 scientific reports. For the scientific articles and reports the author has submitted separation protocols, whilst the author's contribution to the collective monography and the textbook is specified in the forewords. Most of the publications – 90% are in the Bulgarian language and 10% - in the English language, one of which under the form of a study in Scopus.

The monographies, studies and articles are published in academic publishing houses and specialized reputable magazines and the scientific reports – in thematic scientific collections with editorial colleges. They have been presented at 12 prestigious international scientific conferences. The author is a member of the organizing committee of two of them.

Mrs. Pandurska, PhD participates as a member in the implementing teams of 1 university, 1 national and 3 international **projects** under EU programmes.

The presented analytical information about the research and development activity, including scientific and applied science works, is an evidence of correct public disclosure by the author of the research results within the specialization of the competition to the scientific community in the country and on an international level. In their integrity they **satisfy the requirements of the Law on the Development of the Academic Staff in the Republic of Bulgaria and the Rules on the Implementation of the Law on the Development of the Academic Staff in the Republic of Bulgaria for appointment in the academic rank of Assoc. Professor.**

5.2. Content characteristics of the accreditation paper as an object of an independent review

According to Article 24 of the Law on the Development of the Academic Staff in the Republic of Bulgaria, when assessing the competence of the applicant for award of the academic title of Assoc. Professor specific importance is imparted to the accreditation paper. The applicant has proposed a published scientific edition with reviewers on the topic of '*Key aspects and challenges facing the development of the pension system in Bulgaria*', ISBN 978-619-232-361-5, *Publishing House –UNWE, S., 2020*. Its volume is 156 pages. It is structured into a foreword of 3 pages, three chapters of a total of 130 pages, extended table of contents, conclusion – 3 pages, detailed bibliography – 13 pages, including 85 units in the Cyrillic and 31 in the Latin alphabet.

The research thesis of the author is rather ambitious – to prove that the urge for pursuit, on one side, of adequate social protection of persons of different age groups, and on the other – the maintenance of the desired financial stability and sustainability of the pension system as a constituent of the non-banking financial sector, generates adequate systemic and parametric changes in it. A confirmation of that is the author's analytical overview of the attempted implementation in the country of innovative solutions supported by legislative reductions for improvement of income adequacy, return on investment and level of the risk taken.

In the framework of the performed comprehensive and thorough retrospective monographic study the author's assessments are justified with regard to: a/ the most significant aspects of the evolution of the pension system in the country over the last 20 years, following the logic of the universal changes in developed countries; b/ the strong dependence of the sustainability, security and adequacy of the modern pension model on the flexible, proactive handling of the key challenges caused by the accelerated demographic, economic and social changes in the country; c/ the positive effects of the optimization of the parameters and mechanism of functioning of the national pension system, in the direction towards security and adequacy of retirement income, financial stability and sustainability

The research objectives and tasks are achieved based on the utilized dedicated, theoretical and methodological and empirical information complied with the adopted limitations, as referred to in the introduction.

I will provide arguments for a number of summarizing conclusions about the key scientific and applied science contributions of the applicant in the **accreditation paper**:

First, the study, elaboration and enrichment of the methodological toolset from a discussion perspective for the assessment of the long-term systematic impact of the Bulgarian pension model as a whole on the security and adequacy of pension protection. The assessment of the author of the performed fundamental, systemic and structural changes towards multi-tier

models based on public-private partnership, liberalization of services, mutual complementation and diversification of the risk in social security.

Second, the proposed methodological solution and toolset for analysis and identification of the modern diverse problems and challenges facing pension insurance, supported by factual evidence about their impact on the functioning of the pension model, the formation of priorities and policies for its enhancement, accounting for the best practices in the EU, the logic and the principles of the European social model, all dominated by the ‘uniformity in diversity’.

Third, the analysis and justification of the current and anticipated demographic transformations in population reproduction, with their particular strategic reflection on: the solvency of the pension system; the perspectives facing the regulation of flexible retirement in the country; the expediency and the risks for the transferring of funds between the capital and pay-as-you-go financial systems; the benefits and effects of the application of the multi-fund pension system; the expansion of investment of the accumulated net pension assets into infrastructural investment projects; the positives and risks facing the adoption of a Pan-European product for personal pension insurance of mobile citizens, in the context of free movement of people and the development of European social insurance relations on a multilateral basis in the Community.

Fourth, the performed comprehensive and in-depth critical analysis of the problematic aspects in the modern dynamics, critical points and perspectives before the development of the Bulgarian pension insurance model, in the context of the European concept of sustainability, security and adequacy of pension systems within the Community. Increasing the control over improper grant and payment of pensions, mostly regarding the risk of disability and the compensations related to the risk of sickness, as well as the introduction of a model of treatment of working pensioners, is a proposed as an actual opportunity for long-term reduction of the deficit of social insurance funds and increase of the amount of paid social income.

Fifth, the attempt for recognition, understanding and identification of the effects of the transfer of funds from the capital to the solidarity-based pension system, with the particular consequences upon the integrity and inter-pillar functional interaction in the framework of the social insurance model, upon the interests, motivation and the confidence of beneficiaries in the system. The author’s recommendation is that the informed consent of the insureds for the ‘payment’ stage is accounted for after the calculation of the future retirement income in the different hypotheses for participation of the beneficiaries in the system: in a multi-tier or a single-tier pension model.

Sixth, the proposals for optimization of the investment risk of pension assets in the capital pension schemes, including as regards the adequacy of the establishment on a national level of a guarantee fund (of the pool type) to cover the losses in the event of decapitalization of the managed pension funds, similarly to the best practices in some EU Member States.

All the above evidences that the monographic paper of Mrs. Pandurska, PhD is a **comprehensive and complete research dedicated to a particularly formulated socially significant problem, with scientific and applied science relevance.** With the necessary competence and academic viewpoint, insight, theoretical and scientific and empirical motivation the respective conclusions and summaries, methodological and practical solutions are produced, for the purpose of improving the efficiency, adequacy and sustainability of the pension protection system in the country.

6. Assessment of the scientific and applied science contributions beyond the accreditation paper

In the publications other than the accreditation paper (monographies, studies, scientific articles and reports) the applicant for the title of Assoc. Professor investigates current theoretical concepts, processes and solutions in the practice, provides an answer to issues of applied science in the field of the labour market and its dynamic transformations, risk and vulnerable groups, the validation of competences, experience and skills of low-qualified workers in a dynamic environment, the universalization and globalization of social security, the aging of population and the increase of the requirements towards the development of long-term care. The particular results characterized as contributions of scientific and practical and applied nature may be summarized in the following several directions:

First, the applied logical approach and toolset for a complex analysis of the aging of population and justification of the needs for provision of long-term care for elderly people. A study has been made of the impact of the aging population and the increased morbidity of elderly people on the stability, quality and effectiveness of social systems. The analytical recognition, understanding and identification of the increasing demographic dependence in the country and its reflection on poverty, financial stability and the efficiency of the public sector for social protection (11, 12, 15,17).

Second, the applied interdisciplinary approach and toolset for investigating the nature and specificity of the mechanism for functioning and cyclical development of the labour market, the age, gender and educational structure of the inflows and outflows in the employment and unemployment over the period 2002-2018 in the European Union (eight selected European countries) and Bulgaria. The empirical conclusions and findings made about the identified vulnerable population groups by gender, age and level of education and qualification are worth the attention (5).

Third, the approved idea of the author for transition towards the expansion of the surveys and analysis of the trends in the digitalization of the labour market influenced by the introduction of Industry 4.0 in the modern economy and society, supported by the experience in outlining the new horizons before the mobility, lifecycle and flexibility of employment, jobs, educational, qualification and competence models of human resources (5).

Fourth, the summaries and proposals made (in the collective monography) about organizational and legislative changes in the practice for validation of competences, skills and experience in different professions (including deficit ones) on the labour market, acquired through informal education by low-qualified workers, based on empirical data obtained under the ValidAid project, the foreign experience and the approved model of the author in a particular sector in the country – the Information Technology industry, to the benefit of personnel and employers (3, 5, 21).

Fifth, the systematic survey and analysis of European practices in the application of national and local policies for the integration of immigrants from third countries in certain Member States, with regard to employment, education, culture, accommodation, etc., supported by particular proposals for optimization of their social inclusion (6, 7).

I believe that the analysed research results are an evidence of the applicant's academic level of knowledge of specialized literature, the toolkit of concepts, the current information sources and research achievements in the scientific specialty, of the applied strategic, political and regulatory documents, strategies, regulations and practices in the thematic

branches of the competition. In their integrity they confirm the **compliance with the requirements of the Law on the Development of the Academic Staff in the Republic of Bulgaria and the Rules on the Implementation of the Law on the Development of the Academic Staff in the Republic of Bulgaria** for the appointment in the academic rank of Assoc. Professor.

7. Critical remarks and recommendations

I have known Mrs. Pandurska, PhD for many years and I have direct impressions of her undoubted professional, academic and human qualities. I have not identified any material weaknesses in the submitted scientific and applied science papers for participation in the competition, I have no critical remarks that could change my conclusive opinion on the participation in the competition. My recommendation is that for the future she should continue even more thoroughly applying her knowledge in the scientific specialty into new interdisciplinary research, directly related to the interdisciplinary approach to the modern education of experts.

8. Conclusion

My detailed familiarization with the career development, the conformity of the submitted study materials and scientific publications for the competition, the analysis of their relevance, importance and contributory achievements do justify the confirmation of my positive opinion and proposing to the honourable members of the scientific jury the nomination of *Ralitsa Ferdinandova Pandurska, PhD* for appointment in the academic rank of Assoc. Professor in the field of study Economics, scientific specialty „Economics and Organization of Labour (pension systems, demographic development and labour market)“, field of science „Social, economic and legal sciences“, for the needs of UNWE.

29.03.2021
Sofia

Signature: